

พิมพ์ครั้งที่ 8
(ฉบับปรับปรุง)

การพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์

สารบัญ

หน้า

คำนำ

สารบัญ

บทนำ

1

ตอนที่ 1 โลกอนาคต (The Future World)

7

บทที่ 1 หลักสูตรเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Curriculum for Change)

8

บทนำ

9

การอยู่รอดของมหาวิทยาลัยโลก

9

การปรับตัวของมหาวิทยาลัยในเอเชีย

11

อนาคตการเรียนรู้เปลี่ยนแปลง

13

รู้เขา รู้เรา จะอยู่รอด

14

หลักสูตรแห่งโลกอนาคต

16

บทสรุป

19

แนวคิดสู่การปฏิบัติ

20

รายการอ้างอิง

21

บทที่ 2 ผู้เรียนในโลกอนาคต (Learners of the Future)

22

บทนำ

23

อาชีพแห่งอนาคต

23

ทักษะในอนาคต

26

การเรียนรู้ในอนาคต

31

เด็กไทยในอนาคตที่สังคมต้องการ

34

ทักษะเด็กไทยที่สังคมในอนาคตต้องการ

37

หลักสูตรเพื่อเด็กไทยในอนาคต

41

บทสรุป

46

แนวคิดสู่การปฏิบัติ

47

รายการอ้างอิง

49

ตอนที่ 2 พื้นฐานของหลักสูตร (Foundation of Curriculum)

51

บทที่ 3 ธรรมชาติของหลักสูตร (The Nature of Curriculum)

52

บทนำ	53
ความสำคัญของหลักสูตร	53
ความหมายของหลักสูตร	58
องค์ประกอบของหลักสูตร	63
ระดับของหลักสูตร	66
ลักษณะของหลักสูตรที่ดี	69
บทสรุป	73
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	74
รายการอ้างอิง	76

บทที่ 4 ทฤษฎีหลักสูตร (Curriculum Theory)

78

บทนำ	79
ความหมายของทฤษฎี	79
ความหมายของทฤษฎีหลักสูตร	80
ความสำคัญของทฤษฎีหลักสูตร	81
ทฤษฎีหลักสูตร	82
ทฤษฎีการออกแบบหลักสูตร	83
ทฤษฎีวิศวกรรมหลักสูตร	86
ทฤษฎีการสร้างหลักสูตร	90
ทฤษฎีการนำหลักสูตรไปใช้	93
ทฤษฎีการประเมินผลหลักสูตร	95
บทสรุป	98
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	99
รายการอ้างอิง	101

บทที่ 5 ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร (Factors Affecting Curriculum Development)	102
บทนำ	103
ปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรที่เปลี่ยนไป	103
ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงของประชากร	105
ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี	107
ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ	110
ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคม	111
ปัจจัยด้านปรัชญาการศึกษา	113
ปัจจัยด้านทฤษฎีการเรียนรู้	117
ปัจจัยด้านทฤษฎีการเรียนรู้ของสมอง	120
ปัจจัยด้านพัฒนาการผู้เรียน	122
ปัจจัยด้านความต้องการของผู้เรียนและสังคม	132
บทสรุป	136
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	137
รายการอ้างอิง	138

ตอนที่ 3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development Process) 141

บทที่ 6 การเตรียมความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตร **(Preparation for Curriculum Development) 142**

บทนำ	143
ปัญหาการพัฒนาหลักสูตร	143
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตร	151
ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและบทบาทในการพัฒนาหลักสูตร	155
แนวทางการเตรียมความพร้อมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร	157
บทสรุป	161
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	162
รายการอ้างอิง	165

บทที่ 7 หลักการ ระบบ และรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร **166**
(Principle, System and Curriculum Development Model)

บทนำ	167
ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร	167
หลักการพัฒนาหลักสูตร	169
ระบบการพัฒนาหลักสูตร	172
รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร	176
รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษาต่างประเทศ	176
- Tyler	176
- Taba	179
- Saylor and Alexander	181
- Oliva	182
- Beauchamp	184
รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษาไทย	185
- สัจด์ อุทรานันท์	185
- วิชัย วงษ์ใหญ่	186
- อ่าง บัวศรี	189
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์	190
บทสรุป	204
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	205
รายการอ้างอิง	207

บทที่ 8 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตร **208**
(Preliminary Analysis for Curriculum Development)

บทนำ	209
ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตร	209
หลักการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน	218
วิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน	219
ลักษณะของการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน	222
บทสรุป	237
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	238
รายการอ้างอิง	239

บทที่ 9 การออกแบบหลักสูตร (Curriculum Designs)	240
บทนำ	241
ความหมายของการออกแบบหลักสูตร	242
ความสำคัญของการออกแบบหลักสูตร	242
ความสัมพันธ์ของการออกแบบหลักสูตรกับการพัฒนาหลักสูตร	243
หลักการออกแบบหลักสูตรที่ดี	245
ประเภทของการออกแบบหลักสูตร	248
ขั้นตอนการออกแบบหลักสูตร	256
การออกแบบหลักสูตรในแต่ละองค์ประกอบ	262
บทสรุป	264
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	265
รายการอ้างอิง	267
บทที่ 10 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Setting Curriculum Goals)	268
บทนำ	269
จุดมุ่งหมายเพื่อผู้เรียนในอนาคต	269
จุดมุ่งหมายของหลักสูตรในอนาคต	272
ความสำคัญของจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	274
ระดับของจุดมุ่งหมาย	275
หลักการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	281
ลักษณะของจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ดี	284
องค์ประกอบของการกำหนดจุดมุ่งหมาย	286
การปรับปรุงแนวคิดจุดมุ่งหมายทางการศึกษาด้านพุทธิพิสัยของ Bloom	291
กระบวนการและวิธีการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	294
บทสรุป	296
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	297
รายการอ้างอิง	299

บทที่ 11 การเลือกเนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ **300**
(Selection of Content and Learning Experiences)

บทนำ	301
องค์ความรู้ที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21	301
ความหมายและความสำคัญของเนื้อหาสาระ	305
ประเภทของเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้	306
หลักการเลือกเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้	310
วิธีการเลือกเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้	314
การจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้	317
บทสรุป	326
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	327
รายการอ้างอิง	329

บทที่ 12 การกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ **330**
(Assessment Approaches for Learning)

บทนำ	331
จุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลการเรียนรู้	331
ทิศทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในอนาคต	333
หลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	339
แนวคิดการประเมินตามสภาพจริง	344
ความหมายของการประเมินตามสภาพจริง	344
หลักการประเมินตามสภาพจริง	345
ลักษณะของการประเมินตามสภาพจริง	346
วิธีการและเครื่องมือการประเมินตามสภาพจริง	348
การกำหนดเกณฑ์การประเมินตามสภาพจริง	354
การนำผลการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ไปใช้	356
บทสรุป	358
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	359
รายการอ้างอิง	361

บทที่ 13 การเขียนเอกสารหลักสูตรและการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร (Curriculum Document Composing and Quality Assurance)

บทนำ	363
การเขียนเอกสารหลักสูตร	363
องค์ประกอบหลักของหลักสูตร	363
องค์ประกอบเสริมของหลักสูตร	365
การตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตร	373
การตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตรโดยคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร	373
การตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ (Expert Judgment)	373
การตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตรโดยใช้เทคนิค Puissance	379
การตรวจสอบคุณภาพของร่างหลักสูตรโดยการทดลองใช้ (Try out)	379
บทสรุป	381
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	382
รายการอ้างอิง	383

ตอนที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation)

บทที่ 14 การเตรียมความพร้อมในการนำหลักสูตรไปใช้ (Preparation for Curriculum Implementation)

บทนำ	387
ความหมายและความสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้	387
ปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้	388
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและบทบาทหน้าที่ในการนำหลักสูตรไปใช้	392
บุคคลและบทบาทในการนำหลักสูตรไปใช้	395
การเตรียมความพร้อมในการนำหลักสูตรไปใช้	400
รูปแบบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการใช้หลักสูตร	402
บทสรุป	405
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	406
รายการอ้างอิง	408

บทที่ 15 การบริหารจัดการหลักสูตร (Curriculum Management)	410
บทนำ	411
งานหลักที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้	411
งานบริหารและบริการหลักสูตร	411
งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร	413
งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร	415
แนวคิดและหลักการนำหลักสูตรไปใช้	418
กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้	422
บทสรุป	430
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	431
รายการอ้างอิง	433

ตอนที่ 5 การประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation)	435
--	------------

บทที่ 16 แนวคิดการประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation Approaches)	436
บทนำ	437
ความหมายและความสำคัญของการประเมินหลักสูตร	437
จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร	439
ลักษณะของการประเมินหลักสูตร	440
ระยะเวลาในการประเมินหลักสูตร	443
วิธีการและเครื่องมือในการประเมินหลักสูตร	452
บทสรุป	455
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	456
รายการอ้างอิง	457

บทที่ 17 รูปแบบการประเมินหลักสูตร(Curriculum Evaluation Model) 458

บทนำ	459
ประเภทของรูปแบบการประเมินหลักสูตร	460
รูปแบบการประเมินหลักสูตร	463
กลุ่มรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดจุดมุ่งหมาย	463
- รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Tyler	463
- รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Hammonds	465
กลุ่มรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดเกณฑ์	467
- รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Puisseance	467
- รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Stake	471
กลุ่มรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ใช้เพื่อการตัดสินใจ	475
- รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Provus	475
- รูปแบบการประเมินหลักสูตรของ Stufflebeam	477
บทสรุป	479
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	480
รายการอ้างอิง	481

บทที่ 18 การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร (Curriculum Revision and Change) 482

บทนำ	483
การติดตามและประเมินผลกระทบของหลักสูตร	484
ความหมายและความสำคัญของการติดตามผลหลักสูตร	484
แนวทางและวิธีการติดตามผลหลักสูตร	485
การประเมินผลกระทบของหลักสูตร	488
แนวทางและวิธีการประเมินผลกระทบของหลักสูตร	491
การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร	494
ความหมายของการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร	494
ปัญหาและสาเหตุการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร	495
ผู้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร	497
กระบวนการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร	498
วิธีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร	501
บทสรุป	506
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	507
รายการอ้างอิง	508

ตอนที่ 6 แนวโน้มหลักสูตรในอนาคต (Curriculum Trends in the Future) 511

บทที่ 19 หลักสูตรในอนาคต (The Future of Curriculum) 512

บทนำ	513
กรอบความคิดหลักเพื่อพัฒนาทักษะแห่งอนาคต	514
- กรอบความคิดของภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21	514
- กรอบความคิด enGauge ของ NCREL/Metiri Group	515
- กรอบความคิดองค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD)	515
- กรอบความคิดของสภาผู้นำแห่งชาติเพื่อการศึกษาเสรีและสัญญาของอเมริกา (LEAP)	516
- กรอบความคิดของสมาคมเทคโนโลยีการศึกษานานาชาติ (ISTE)	516
- กรอบความคิดของศูนย์บริการทดสอบการศึกษา (ETS)	518
- กรอบความคิดของ Jenkins และคณะ	518
- กรอบความคิดของ Dede	519
- กรอบความคิด 5 จิตเพื่ออนาคต (Five minds for the Future) ของ Howard Gardner	519
คุณลักษณะที่สำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21	521
แนวโน้มหลักสูตรในอนาคต	524
บทสรุป	530
แนวคิดสู่การปฏิบัติ	531
รายการอ้างอิง	533

บรรณานุกรม 534

ดัชนี 546